

Iz revolucionarne prošlosti naroda otoka Korčule

Čim je CK KP Jugoslavije uputio poziv na oružani ustanak na otoku Korčuli se nalazilo 115 članova Komunističke partije i 146 Skojevaca kao i 200 kandidata i oko 1.000 simpatizera Komunističke partije. To su bili prekaljeni komunisti koji su prošli kroz Glavnjaču i ostale zatvore stare Jugoslavije. Kotarski komitet KPJ na svojem sastanku u augustu 1941. godine u Blatu na Korčuli donio je odluku, da se formiraju partizanski logori za ilegalce i to na terenu Blata tri logora, Vela-Luke dva. Račišća jedan i Žrnova jedan logor. U ove logore su otišli komunisti iz Blata i ostalih mjesta na Korčuli, koje su progonili talijanski okupatori. Kada su se ilegalci povukli u logore, u šumu, Kotarski komitet je na svom sastanku zaključio, da se uspostave veze sa svim mjestima na otoku kao i sa Pokrajinskim komitetom za Dalmaciju u Splitu. Veza sa Pokrajinskim komitetom održavala se legalnim saobraćajnim sredstvima sve dok talijanski okupatori nijesu zabranili svaki saobraćaj između Korčule i Splita. Poslije prekida veza između Blata i Korčule Kotarski komitet radi širenja ustanka na otoku i daljnjeg rada nalaže uspostavu novih veza i to morskim putem između Korčule i Orebića na Pelješcu. Za ovu vezu bili su zaduženi prvoborci Marko Milat i Ivo Dračevac. Sva pošta od Pokrajinskog komiteta za Dalmaciju dolazila je preko ove veze. Budući da se u Korčuli nalazio jaki talijanski garnizon ta veza se je morala prebaciti u uvalu Rasoha na Korčuli. Početkom juna mjeseca 1941. godine kada je drug Ivo Mordin — Crni nakon svog bjega iz zatvora boravio par dana na Korčuli te je po direktivi Pokrajinskog komiteta ponovo prebačen na Pelješac preko veze Korčula, uvala Rasoha — Pelješac. Druga Mordina su prebacili drugovi Vicko Milat, danas narodni heroj, Marko Milat i autor ovog članka. Prebačen je barkom na vesla na mjesto zvano Iza Škoja kod Trstenika na Pelješcu, tada je prebačeno i nešto materijala; pošte i razne literature, koja se je predala drugu Anti Ruskoviću za ilegalne organizacije na Pelješcu. Druga Mordina su prihvatili drugovi iz Pijavičine Potomja.

Negdje sredinom jula 1941. Kotarski komitet partije naređuje drugovima Marku Milat i autoru članka, da se uspostavi nova morska veza između Korčule, uvala Rasoha sa Lovšitem na Pelješcu i sa Biokovom preko Bogomolja na Hvaru. Marko Milat i autor ovog članka otišli su u Lovište barkom na vesla. Po dolasku u Lovište održan je sastanak sa drugovima Ratom Duževićem, Dragomir Bilčićem i Stijepom Duževićem na kojem se je riješilo uspostavljanje te nove veze. Za vezu bili su odgovorni i zaduženi; na Korčuli Marko Milat, autor ovog napisa a kasnije i Vicko Milat; na Pelješcu Rato Dužević i Dragomir Bilčić a na Hvaru Frane Radovanović, koji je već bio povezan sa Biokovom — Podgorom.

Preko ove veze prebacivani su u oba pravca borci i rukovodioci kao i sav materijal koji je bio potreban za vođenje revolucije u ovom kraju. Zahvaljujući podršci naroda i strogoj konspirativnosti ova veza se nije kompromitirala i solidno je funkcionirala sve do kapitulacije Italije.

Sa ove veze zadavali su se neprijatelju teški udarci i potapljali njegovi brodovi a da on istu nije mogao otkriti. Prvi borci koji su prebačeni ovom vezom za Biokovo bila su dva druga koji su sudjelovali u atentatu na talijanske oficire u Splitu. Oni su prebačeni u Blato na Korčuli te preko uvala Rasoha, Lovišta i Bogomolja na Biokovo.

U prvo vrijeme se je veza održavala barkom na vesla a za koju su bili odgovorni Marko Milat i autor ovog članka, dok je kasnije održavana motornim leutom. Kada je nakon dolaska Nijemaca na Pelješac i Korčulu prvi motorni leut u borbi potopljen u Biokovo su pozvani drugovi Rato Dužević i Marko Milat, gdje su im drugovi Barašević i Bijelić, članovi Pokrajinskog komiteta dali zadatak da nabave novi motorni leut te da započnu sa prebacivanjem novih boraca koji su se nalazili u šumi na Korčuli. Drugovi Dužević i Milat otišli su u Igrane i tu uspjeli oduzeti jedan motorni leut sa kojim su nastavili održavanje veze i masovno prebacivanje boraca.

Kotarski komitet KPJ — Korčula zaključio je da se pored uspostavljanja veza ujedno počne i sa akcijama protiv talijanskih okupatora, koji su se već utvrđivali na otoku. Prve akcije koje su uslijedile bile su: pisanje parola, rasturanje letaka, sjećanje telefonskih stupova i sl.

Među značajnije partizanske akcije do kapitulacije Italije spada i ta, kada je u junu 1941. Kotarski komitet saznao, da Talijani sa jednim motornim jedrenjakom namjeravaju iz Vela-Luke otpremiti u Split za svoju vojsku 2—3 vagona ulja kojega su silom oduzeli narodu. Kotarski komitet je odlučio, da se taj brod napadne za vrijeme vožnje i prisili na predaju te uputi u pravcu Podgore, koja je u to vrijeme bila oslobođena. Partizani su barkom dočekali brod u blizini Proizda i to drugovi Petar Marinović, autor ovog napisa i još dva borca iz Vela-Luke te isti zarobili. Kapetanu je dato naređenje da vozi u pravcu Podgore. Kod izlaska u Korčulansko — Hvarski kanal pojavio se je talijanski patrolni brod, koji je skrenuo prema jedrenjaku. Kad su partizani opazili, da talijanski brod ide prema njima skrenuli su prema obali i ušli u uvalu Prapratno i bacili bačve sa uljem u more i preko obale u šumu. Sve ulje je iskrucano a brod otpremljen na Vis odakle je i došao. Na brodu je bio kapetan Jakov Stanojević i Skojevac Petar Gredić, koji je također učestvovao u bacanju bačava sa uljem u more.

Na taj način su izvršene i mnogobrojne druge akcije sa kojima je rukovodio Kotarski komitet partije.

U augustu 1942. godine formirana je Korčulanska partizanska četa sa tri voda u kojoj je bio 51 borac, te se je tada počelo sa krpnijim akcijama na otoku Korčuli. Već krajem augusta izvršena je značajna akcija u Veloj-Luci, kada je napadnuta tvornica sardina. U tvornici se nalazilo dosta konzervirane i posoljene ribe, koju su okupatori oduzimali od ribara i otpremili za svoju vojsku.

Akcija je bila pripremljena tako, da su partizani tokom jutra između 10 i 11 sati krenuli u tvornicu te pozvali upravitelja da preda ključeve, što je ovaj odmah i učinio. Tada su upali u tvornicu i oduzeli 800 kg konzervisane ribe i oko 1.200 bačvica posoljene ribe, dva vagona ulja i jedan vagon nafte, kao i drugog materijala. Ostatak nafte je razliven po tvornici, ostaloj ribi i materijalu koji se nije mogao odnijeti, te je sve upaljeno, tako da je ta tvornica do temelja bila uništena. Iako je u Veloj-Luci bio veći talijanski garnizon Korčulanska partizanska četa je uz pomoć članova KPJ i SKOJ-a iz Blata, Vela-Luke i Smokvice s uspjehom izvršila ovaj zadatak.

Početkom novembra 1942. godine Kotarski komitet izdao je naređenje partizanskoj četi na napadne jedan talijanski kamion koji je prevozio karabinjere iz Korčule u Vela-Luku. Član Kotarskog komiteta Petar Marinović upoznao je borce sa predstojećim zatomkom, nakon čega je komandir čete Ivan Milat rasporedio borce na terenu Gradina. Kada se kamion približio zasjedi na oko 300 metara partizani su pripucali i isti je odmah stao. Razvila se borba koja je trajala 10—15 minuta. U toj akciji uništeno je 29 talijanskih karabinjera i dosta opreme a iz zapaljenog kamiona spašena su dva puškomitraljeza i nekoliko pušaka. Na partizanskoj strani jedan borac je bio teže ranjen. Nedugo zatim izvršena je još jedna značajna akcija protiv karabinjera u predjelu Čara — Zavalatica.

Dana 21. juna 1943. jedan vod Korčulanske partizanske čete pod komandom Ivana Matića od 11 boraca napao je talijansku patrolu na južnoj strani otoka. Partizani su zauzeli položaj i kada su naišli Talijani zasuli su ih vatrom, na mjestu ubili 7, dva ranili dok su ostali uspjeli umaknuti. Vod je imao samo dva lakše ranjena borca.

Sve navedene akcije kao i mnoge druge za vrijeme talijanske okupacije izvršene su uspješno. Značajna je također akcija u samoj kapitulaciji Italije, kada se vojnici talijanskog garnizona u Veloj-Luci nijesu htjeli predati i položiti oružje. Partizanska četa je uz pomoć naših boraca sa terena napala talijanske fašiste i karabinjere, koji su se utvrdili u mjesnoj školi. Četa je otvorila vatru te su se nakon krake borbe Talijani predali pošto je poginulo

nekoliko njihovih vojnika. Sve oružje, municija i ostali materijal ostao je u Veloj-Luci a kasnije prebačen ostalim jedinicama NOVJ, dok su talijanski vojnici po naređenju Vrhovnog štaba NOV pušteni da idu svojim kućama u Italiju.

Nakon kapitulacije Italije na otok Korčulu dolaze i druge partizanske jedinice te je čitava Korčula neko vrijeme bila slobodni teritorij. U decembru 1943. godine je uslijedila njemačka invazija na srednjedalmatinske otoke pa tako i na Korčulu. Nakon teških i dugotrajnih borbi u kojima je sudjelovala XIII dalmatinska brigada, I prekomorska brigada i I bataljon I dalmatinske proleterske brigade Nijemci uspijevaju 24. XII 1943. potpuno zauzeti cijeli otok, te se navedene jedinice preko Hvara prebacuju na Vis, dok je na Korčuli i dalje ostao u ilegalnosti, u šumi, Korčulanski partizanski odred.

Korčulanski partizanski odred i dalje je vodio borbene akcije protiv njemačkih zavojevača. Tako je među ostalim u predjelu zvanom Pupnatska Luka postavio nagazne mine na cestu i u zasjedi dočekao 3 njemačka kamiona, koji su naletjeli na te mine i bili uništeni. Tom prilikom ubijeno je sedam neprijateljskih vojnika dok u odredu nije bilo nikakvih gubitaka. Također je vrijedno napomenuti i akciju održanu u martu 1944. kada je jedan vod Korčulanskog odreda napao Nijemce koji su popravljali telefonsku liniju između Smokvice i Blata na predjelu Progon, koju su inače partizani uvijek onemosobljavali. U tom napadu razvila se je kratkotrajna borba u kojoj je ubijeno pet Nijemaca i zarobljeno šest pušaka, jedan puškomitraljez »šarac« i nešto municije. Partizani su imali jednog lakše ranjenog borca.

U značajnoj akciji XXVI divizije na otok Korčulu u aprilu 1944. sudjelovao je i Korčulanski partizanski odred koji se tada nalazio u sastavu te divizije. Odred je dobio naređenje da očisti sve mine koje su Nijemci postavili na predjelu Blata i Vela-Luke, nakon čega je dočekao jedinice koje su prebačene s Visa i sa njima učestvovao u velikoj akciji koja je sprovedena protiv neprijateljskih garnizona i utvrda u Blatu i Veloj-Luci. U ovoj velikoj akciji uništeno je oko 900 neprijateljskih vojnika i za-

plijenjena ogromna količina ratnog materijala između čega; 4 haubice, 4 protivkolska topa, 10 teških mitraljeza, 11 bacača, 12 radio-stanica, 5 kamiona i veliki broj pušaka, puškomitraljeza, automata i pištolja, kao i znatna količina municije. U akciji je poginulo 48 i ranjeno oko 180 naših boraca. Za učestvovanje u ovoj akciji Korčulanski partizanski odred dobio je od štaba XXVI divizije uzmenu i pismenu pohvalu.

4. juna 1944. jedna desetina Korčulanskog odreda pod komandom autora ovog napisa prebačena je na Pelješac i u predjelu Gornji Nakovanj izvršila jednu akciju na njemačku vojsku. U toj akciji bilo je uništeno 17 neprijateljskih vojnika, među kojima i jedan ustaša i zarobljeno 15 pušaka, 2 puškomitraljeza, 2 pištolja i nekoliko stotina pušanih metaka. Iste noći desetina je opet prebačena na Korčulu, gdje je odred nastavio svoje napade na neprijatelja. Tako da je 6. juna 1944. izvršio jedan veći napad na neprijatelja u predjelu Slačajno. Nakon obavijesti od strane obavještajnog oficira da će Nijemci iz Pupnata preduzeti jednu ekspediciju u pravcu Čare, odred je postavio zasjedu, te je tom prilikom uništeno 32 njemačka vojnika i zaplijenjeno 3 puškomitraljeza, 29 pušaka mnogo municije i ostalog ratnog materijala. Odred je izgubio jednog borca i imao jednog teško ranjenog.

Korčulanski partizanski odred sudjelovao je i u definitivnom čišćenju Nijemaca sa otoka Korčule, te se nakon oslobođenja otoka u sastavu XXVI divizije prebacio na Pelješac gdje su naše jedinice nastavile sa protjerivanjem neprijatelja i konačnim oslobođenjem obale i otoka. Nakon oslobođenja Pelješca negdje kod Neum-Kleka Korčulanski partizanski odred ušao je u sastav XVI brigade i sa njom nastavio borbe za konačno oslobođenje naše domovine.

Korčulanska partizanska četa kao i kasnije Korčulanski partizanski odred od svoga formiranja do oslobođenja otoka Korčule, kao i u daljnjim borbama za oslobođenje čitave domovine časnno je izvršio svoj zadatak do kraja. Ovaj je odred pokazao kako se treba boriti i čuvati svoju zemlju od okupatora i domaćih izdajnika.